

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА:
СУЧАСНИЙ ФОРМАТ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ
ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції

20 листопада 2025 року

*Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова,
Наукова бібліотека*

Миколаїв–НУК–2025

ОРГАНІЗАТОРИ:

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова
Наукова бібліотека

**Матеріали публікуються за оригіналами, наданими авторами.
Претензії до організаторів не приймаються.**

Відповідальний за випуск Т. М. Костирко

Університетська бібліотека: сучасний формат освітньо-наукової діяльності в період глобальних викликів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20 листоп. 2025 р. – Миколаїв : НУК, 2025.

До збірки матеріалів конференції увійшли доповіді та виступи з нагальних питань діяльності бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО), а саме: функціонування університетських бібліотек в умовах війни; розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних; зарубіжні практики впровадження управління дослідними даними в університетських бібліотеках; роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності; використання управлінського потенціалу в бібліотеці для забезпечення освітнього і наукового процесів ЗВО під час війни; роль університетської бібліотеки у впровадженні інструментів штучного інтелекту (ШІ) в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності; формування політики використання ШІ в освітньому процесі; форми співпраці музеїв і бібліотек ЗВО.

УДК 027.7

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

© Наукова бібліотека Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова, 2025

З М І С Т

БЄЛОДЄД О. В. Наукові пріоритети в роботі Наукової бібліотеки університету	5
БІЛОНОЖКО К. С. Університетська бібліотека, академічна доброчесність і штучний інтелект: формування політики використання ШІ в освітньому процесі	11
ДМИТРИЧЕВА В. І. Роль бібліотеки у формуванні навичок інформаційної, медійної та цифрової грамотності громадян	14
КАРТУЗОВ К. М. Використання цифрових ресурсів державних архівів у викладанні гуманітарних дисциплін на прикладі фонду «Канцелярія Миколаївського військового губернатора»	19
КИРИЧОК І. В., БАБАК Т. О., КРАСЮКОВА О. О. Університетська бібліотека як простір психосоціальної підтримки: зарубіжний та вітчизняний досвід	24
КОСТИРКО Т. М. Трансформація університетської бібліотеки: досвід минулого та виклики майбутнього	40
КУЛИК Є. В. Інституційна модель відкритої науки: політики, сервіси та впровадження .	47
КУЗНЕЦОВА І. В. Бібліотечна діяльність крізь призму соціокультурних змін	53
МАТВІЄНКО О. Б. Використання мовних моделей штучного інтелекту в роботі університетської бібліотеки	63
МОЛЧАНОВА С. А.,	66
МАЦЕЙ О. О. Інклюзивність і життєстійкість: важливі орієнтири університетських бібліотек	67
СІМОНЕНКО Н. Є. Популяризація науки засобами бібліотеки закладу вищої освіти	73
СТЕЦЕНКО Н. С. Університетська бібліотека – скарбниця знань і простір еколого-правового просвітництва	78
ТЕЛЬПИШ О. А. Роль Наукової бібліотеки університету в реалізації завдань патріотичного виховання молоді (з досвіду роботи)	84
ХАСЦЬКИЙ О. П. Бібліотеки та музеї закладів вищої освіти: форми співпраці	93
ЦОКАЛО О. О., ТКАЧЕНКО Д. В. Роль бібліотеки МНАУ у впровадженні інструментів штучного інтелекту в освітній і науковій діяльності з дотриманням принципів академічної доброчесності	99
ШАМРАЙ-ЯБЛОНСЬКА Н. А. Слово як зброя: книги про війну та суспільна потреба бібліотек говорити про них	109
ШАРОНОВА Н. В., ВОРЖЕВІТІНА А. І. Розвиток теорії інтелекту в сучасних умовах обробки великих даних	114
ШЕМАЄВ О. О. Фонди університетських бібліотек як елемент формування та збереження документальної спадщини промоції здоров'я в Україні	118
ШЕМАЄВА Г. В. Зарубіжні практики впровадження RDM в університетських бібліотеках	124

associated with the introduction of AI tools, and identifies practical areas of activity for the Scientific Library of the National University of Kyiv in the context of developing institutional policy on the use of AI.

Keywords: academic integrity, university library, artificial intelligence, information culture, educational process, AI use policy.

021.2:004.7](477.73)

Дмитричева В. І.,
завідуюча відділом, Регіональний тренінговий центр,
Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека,
вул. Маріупольська, 9,
м. Миколаїв, Україна,
vita.dmitricheva@gmail.com

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ФОРМУВАННІ НАВИЧОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ, МЕДІЙНОЇ ТА ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ГРОМАДЯН

Анотація. У статті висвітлено значення цифрової грамотності в сучасному суспільстві та роль бібліотек у її розвитку. Представлено діяльність Регіонального тренінгового центру Миколаївської ОУНБ, зокрема освітні курси для людей старшого віку й тренінги для бібліотечних фахівців, практики використання платформи «Дія.Освіта» та онлайн-сервісів для самоосвіти, проєкти з медіаграмотності.

Ключові слова: цифрова грамотність; медіаграмотність; інформаційна грамотність; бібліотека; Регіональний тренінговий центр; цифрова освіта; онлайн-сервіси; інклюзивні ресурси; самоосвіта; проєкт «Дія.Освіта»; цифрові навички; хаби цифрової освіти; аудіобібліотека; штучний інтелект; критичне мислення.

Сьогодні ми живемо у світі, де цифрові технології стали невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Робота, навчання, спілкування, навіть отримання державних послуг – усе дедалі більше переходить у цифровий формат. Саме тому цифрова освіта набуває такого великого значення. Цифрові навички допомагають нам швидко знаходити, аналізувати й ефективно використовувати інформацію. Онлайн-курси, електронні бібліотеки, освітні платформи відкривають безмежні можливості для навчання – у будь-який час і з будь-якого місця. А володіння базовими цифровими інструментами сьогодні є необхідною умовою для працевлаштування й професійного розвитку. Водночас цифрова грамотність – це не лише про технології. Вона про вміння мислити критично, перевіряти інформацію, захищати себе від фейків і шахрайства, відповідально користуватися інтернетом і соціальними мережами. У цьому процесі бібліотеки відіграють особливу роль. Вони залишаються простором відкритого доступу до знань, місцем, де кожен може не лише знайти

інформацію, а й навчитися працювати з нею. Саме бібліотекар стає провідником у світ інформаційної, цифрової та медійної грамотності, допомагаючи іншим упевнено орієнтуватися у сучасному інформаційному середовищі.

Цифрова грамотність для користувачів. Регіональний тренінговий центр Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки з 2020 р. є офіційним Хабом цифрової освіти. Центр надає населенню цифрові послуги, сприяє підвищенню цифрової грамотності та професійному розвитку бібліотечних фахівців області. Одним із ключових напрямів роботи є подолання цифрової нерівності серед людей старшого віку, які не володіють сучасними технологіями та часто стикаються із соціальною ізоляцією. Навчальний курс «Основи комп'ютерних знань» у межах Університету третього віку орієнтований на формування базових цифрових навичок для ефективного використання комп'ютера, мережі Інтернет, мобільних пристроїв у повсякденному житті (пошук інформації, онлайн-шопінг, комунікація, маршрути й транспортні сервіси тощо). Навчання має модульну структуру, заняття проводяться двічі на тиждень упродовж двох місяців (тривалість одного заняття – 1,5 год.).

Так, модуль «Комп'ютер для початківця» передбачає засвоєння основ роботи в базових офісних програмах, більш детально розглядається Microsoft Word: створення й форматування текстових документів, робота з таблицями. Модуль «Інтернет. Освоюємо нові комунікаційні можливості» знайомить з веббраузерами, пошуковими системами, вебресурсами та онлайн-банкінгом. У межах модулю «Сервіси мережі Інтернет» слухачі отримують навички роботи з електронною поштою, використання соціальних мереж та месенджерів для комунікації та обміну даними, знайомляться з правилами етикету електронного спілкування. Ще один тематичний модуль присвячений здобуттю базових цифрових навичок на національній освітній платформі «Дія.Освіта» та передбачає перегляд та проходження освітніх серіалів і симуляторів щодо безпечного користування інтернетом, створення надійних паролів, захисту персональних даних та протидії шахрайству. Модуль «Зі смартфоном на «ти»: опановуємо базові функції» сприяє здобуттю навичок налаштування мобільного пристрою, встановлення корисних застосунків, основ цифрової та інтернет-безпеки, а також створення вдалив фотографій.

Особливістю організації навчання для людей поважного віку є індивідуальний підхід: формуються невеликі групи до 10 осіб, що забезпечує можливість врахування особливостей кожного учасника, повторного пояснення матеріалу та постійної підтримки з боку тренерів.

Переваги навчального процесу у бібліотеці: відсутність надмірно тривалих лекцій, комфортний темп навчання, чітка логіка й послідовність викладення матеріалу, а головне – практичне застосування набутих навичок, що дозволяє слухачам активніше інтегруватися в сучасне цифрове суспільство.

Цифрова грамотність для бібліотечних фахівців. Якість надання цифрових послуг у громадах залежить від рівня підготовки бібліотечних фахівців. У 2024-2025 рр. на базі Регіонального тренінгового центру було організоване онлайн-навчання для координаторів Хабів цифрової освіти бібліотек Миколаївської області у межах проєкту «Бібліотеки розвивають цифрову грамотність задля посилення стійкості громад та відновлення». Ініціатива реалізована ВГО Українська бібліотечна асоціація за підтримки Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні у межах «Проєкту підтримки Дія», за фінансування уряду Швеції та у співпраці із Міністерством цифрової трансформації України.

Так, у серпні-вересні 2025 р. 57 бібліотечних фахівців області вдосконалили свої цифрові компетенції, опанували методики проведення тренінгів, інструменти штучного інтелекту, створення цифрового контенту для соціальних мереж, а також виконали практичні завдання зі створення е-підпису та роботи з фото- і відеоматеріалами. До заходів були залучені зовнішні експерти, які надали консультації щодо дотримання авторського права у цифровому середовищі, впливу штучного інтелекту на розповсюдження дезінформації, можливостей Порталу електронних послуг Пенсійного фонду України. Проєкт реалізується у два етапи: навчання координаторів цифрових хабів та подальше впровадження ними освітніх послуг у громадах.

У межах постійного вебкоучингу «БібліоSTUDIES» для фахівців бібліотек області проводяться тематичні вебінари щодо цифрових технологій. Так, на вебінарі «Потенціал використання соціальних медіа бібліотеками. Хостинг відеоматеріалів. Ютуб» розглядалися сучасні вимоги до бібліотечного цифрового контенту та практика його створення. Просуванню бібліотечних продуктів, створенню цифрової графіки та відео були присвячені вебінари «Основи макетування видавничих матеріалів» та «Створюємо коротке відео для соціальних мереж».

Медіаграмотність. У 2025 р. в Миколаївській обласній універсальній науковій бібліотеці проведено серію тренінгів з медіаграмотності в межах проєкту «Медіаграмотність 360: як орієнтуватися в інформаційному світі», що реалізований ресурсним центром «Вікно в Америку» за підтримки Посольства США в Україні.

Мета тренінгів – розвиток критичного мислення та навичок свідомого сприйняття інформації в умовах високої медіанасиченості. Учасники опановували базові поняття медіаграмотності, вчилися розмежовувати факти й оцінні судження, розпізнавати фейки, дезінформацію та приховані комунікації. Практична частина занять – інтерактивні вправи та аналіз актуальних інформаційних кейсів. Навчання також включає ознайомлення з елементами американського досвіду медіаосвіти через перегляд коротких відеоматеріалів.

У межах проєкту також був розроблений та записаний онлайн-курс «Медіаграмотність 360: як орієнтуватися в інформаційному світі» у вигляді коротких відео. У шести випусках висвітлюються головні теми медіаграмотності: як розпізнавати маніпуляції, фейки та дезінформацію, перевіряти джерела, розуміти вплив штучного інтелекту на інформаційний простір, протидіяти цифровим загрозам та зберігати ментальне здоров'я в умовах інформаційного перевантаження. Відео розміщені на ютуб-каналі «Миколаївська ОУНБ» і для зручності об'єднані у плейлист. Ці відео стали основою для однойменного онлайн-курсу, розробленого медіатренером і менеджером медіаосвітніх програм Академії української преси (АУП). Переглянувши 6 серій на платформі АУП, можна пройти тестування й отримати сертифікат.

Бібліотечні онлайн-сервіси для самоосвіти. Бібліотеки посилюють підтримку онлайн-освіти й самоосвіти, забезпечуючи доступ до цифрових ресурсів, освітніх платформ та навчальних матеріалів. У Миколаївській обласній універсальній науковій бібліотеці функціонує подкаст «Інклюзивна бібліотека Sounded Book», що сприяє популяризації бібліотечного фонду та залученню нових користувачів шляхом дистанційного аудіопрослуховування.

Контент сервісу структуровано за тематичними модулями. У 2025 р. створювались епізоди подкасту до модуля «Сучасне поетичне слово України» (Павло Вишебаба, Катерина Бабкіна, Сергій Жадан, Юрій Андрухович). У попередні роки були реалізовані модулі «Сучасні постаті української літератури» (творчість Юрія Іздрика, Олени Півненко, Максима Кідрука) та «Шедеври української літератури» (уривки творів українських авторів XIX-поч. XX ст. із колекції «Україніка»: Григорія Квітки-Основ'яненка, Лесі Українки, Михайла Грушевського, Івана Франка, Тараса Шевченка). Матеріали доступні на ютуб-каналі та офіційному сайті бібліотеки.

Бібліотечний проєкт «Книги без бар'єрів: аудіобібліотека для людей з вадами зору» передбачає створення інклюзивного аудіоконтенту – записів фрагментів творів

миколаївських письменників (Леонід Вишеславський, Валерій Бойченко, Дніпрова Чайка). Проект також слугує інструментом дистанційної самоосвіти. Сукупна кількість переглядів аудіоматеріалів на онлайн-ресурсах бібліотеки перевищує 16 тис.

Отже, цифрова, інформаційна та медійна грамотність – це не просто набір технічних умінь. Це основа для повноцінної участі у житті сучасного суспільства. Володіння цифровими навичками відкриває шлях до нових можливостей – професійних, освітніх, особистісного розвитку, допомагає отримувати послуги й залишатися активним громадянином у цифровому світі. Бібліотеки як простори знань і розвитку відіграють особливу роль у цьому процесі. Вони стають осередками цифрової освіти, де кожен може не лише отримати інформацію, а й навчитися працювати з нею безпечно, критично й творчо. Цифрова грамотність – це шлях до майбутнього, в якому знання, відкритість і взаємодія створюють суспільство, здатне розвиватися й адаптуватися до змін.

Список використаної літератури:

1. Бібліотеки – Хаби цифрової освіти : практ. посіб. / авт.-уклад.: О. Бруй, Т. Козицька, Г. Мацієвська, С. Моїсєєва, І. Шевченко ; заг. ред. Я. Сошинська ; ВГО Укр. бібл. асоц. ; Проект підтримки Дія. – Електрон. вид. – Київ : ВГО Укр. бібл. асоц., 2023. – 116 с.
2. IX Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: орієнтири співтворення» : зб. матеріалів, 26 лют. – 1 берез. 2019 р., смт Славське Львівської обл. / Укр. бібл. асоц. ; Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв ; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська. – Електрон. вид. – Київ : Укр. бібл. асоц., 2019. – 80 с.
3. Дія.Освіта. [Електронний ресурс] : національна едьютейнмент освітня платформа актуальних знань та навичок / М-во цифрової трансформації України. – Режим доступу: <https://osvita.diia.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2025). – Назва з екрана.

References:

Libraries – Hubs of digital education: practical manual / author-compiler: O. Bruy, T. Kozhytska, H. Matsievska, S. Moiseeva, I. Shevchenko ; general editor: Ya. Soshynska; VGO Ukr. bibli. assoc.; Support project Action. – Electronic edition – Kyiv: VGO Ukr. bibli. assoc., 2023. – 116 p.

IX International Scientific and Practical Conference “Modern Information and Library Education: Guidelines for Co-creation”: collection of materials, February 26 – March 1, 2019, Slavske town, Lviv region / Ukrainian Library Assoc.; National Acad. of Management of Culture

and Arts; editors: V. S. Pashkova, O. V. Voskoboynikova-Guzeva, V. V. Zagumenna, I. O. Shevchenko, Ya. Ye. Soshynska. – Electronic edition – Kyiv: Ukrainian Library Assoc., 2019. – 80 p.

Diia.Education. [Electronic resource]: national edutainment educational platform of current knowledge and skills / Ministry of Digital Transformation of Ukraine. – Access mode: <https://osvita.diia.gov.ua/> (access date: 19.11.2025). – Screen title.

THE ROLE OF THE LIBRARY IN FORMING INFORMATION, MEDIA AND DIGITAL LITERACY SKILLS OF CITIZENS

Author's Summary. The article highlights the importance of digital literacy in modern society and the role of libraries in its development. The activities of the Regional Training Center of the Mykolaiv Regional Library are presented, including educational courses for older people and trainings for library professionals, practices of using the "Diia. Education" platform and online services for self-education, and media literacy projects.

Keywords: digital literacy; media literacy; information literacy; library; Regional Training Center; digital education; online services; inclusive resources; self-education; Diia.Education project; digital skills; digital education hubs; audio library; artificial intelligence; critical thinking.

УДК 930.25:004:378.147

Каргузов К. М.,

заступник директора з основної діяльності,
Державний архів Миколаївської області,
м. Миколаїв, Україна,

kartuzov@ukr.net,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2054-7236>

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ У ВИКЛАДАННІ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН НА ПРИКЛАДІ ФОНДУ «КАНЦЕЛЯРІЯ МИКОЛАЇВСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ГУБЕРНАТОРА»

Анотація. Стаття розглядає можливості використання цифрових ресурсів Державного архіву Миколаївської області у викладанні гуманітарних дисциплін на прикладі фонду «Канцелярія Миколаївського військового губернатора». У контексті повномасштабної війни цифрова трансформація архівної справи стала умовою безперервного доступу користувачів до документів, що дозволило залучати студентів до роботи з повноцінними цифровими копіями справ, незалежно від їхнього місця перебування. Показано, що фонд № 230 завдяки структурі, змістовій різноманітності та складній архівній біографії, може бути використаний у навчанні істориків, архівістів, краєзнавців та дослідників локальної історії. Оцифровані описи та справи дають змогу опановувати джерелознавчі методики, реконструювати міський простір, аналізувати механізми імперського управління та формувати практичні навички роботи з історичними документами. Автор